

Міжнародна методика оцінювання якості дошкільної освіти ECERS

Розвиток дошкільної освіти є одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики в Україні. Щоб визначити якість освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, порівняти її з міжнародним рівнем, а відтак прийняти відповідні управлінські рішення, МОН запропонував використовувати методику ECERS-3. Наразі завершується пілотний етап дослідження й перші експерти вже готові завітати до закладів дошкільної освіти. Тож що варто знати практикам?

ECERS – це міжнародна методика з оцінювання якості освітнього середовища, за якою відбуватиметься дослідження і в Україні.

ECERS розшифровується як «Early Childhood Environment Rating Scale» – шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

ECERS – це система критеріїв оцінювання якості роботи закладів дошкільної освіти так системи дошкільної освіти загалом, представлена чіткими кількісно вимірюваними величинами.

ECERS надає інструмент всебічного оцінювання дитячого садка, в основу якого закладено спостереження за тим, як організовані: простір, час, взаємодія дітей та вихователів.

Перший варіант оцінювання був створений у 1980 році в США за авторства Тельми Хармс та Річарда М Кліфорда. Вони ж заснували [Інститут оцінювання середовища раннього дитинства](#). Методика регулярно оновлюється та доповнюється, зокрема перевиданнями [ECERS-R](#) та [ECERS-3](#). Тепер методика оновлюється й використовується в понад 20 країнах як основний інструмент для оцінювання освітнього середовища. Через практичний зміст та формат ECERS був задіяний у дослідженнях якості освіти в різних країнах: у США, Великобританії, Італії, Швеції, Німеччині, Португалії, Іспанії, Ісландії, Норвегії, Південній Кореї, Фінляндії.

У нас користуватимуться третім виданням – ECERS-3. Називати це дослідження перевіркою не варто, адже на його меті – визначити реальний стан дошкілля в Україні, а не «покарати» керівників або вихователів дитсадків.

Мета дослідження – побачити освітнє середовище українського дошкілля в контексті світової практики та стандартів. Це дасть змогу зрозуміти, що в українських дитсадках уже є та відбувається добре, а що варто покращити чи змінити.

В Україні оцінювання організовує Український інститут розвитку освіти (УІРО) у партнерстві з командою підтримки реформ МОН, Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» та за підтримки ЮНІСЕФ в Україні.

Чому ECERS?

ECERS – це дослідження, зосереджене на розвитку дитини, яка є центральною у всій структурі оцінювання. Тому ECERS:

- сприяє індивідуалізації освіти. Оцінювання акцентоване на конкретній дитині, яка має можливість обрати активності, висловити чи сформулювати свою думку незалежно від думки дорослих, встановити межі чи допомогти собі, усамітнівшись у тихому кутку;

- досліджує різні види діяльності дітей у дитсадку: вільну гру, математику, мистецтво, мовлення, літературу, розвиток великої та дрібної моторики, музику, фізичну активність, науку та природознавство тощо;
- робить акцент на комунікації вихователів з дитиною, зокрема чи дитина формулює запитання до кінця, а вихователь не перебиває її з відповіддю, чи вихователь відчуває динаміку групи і змінює активності, фізичний контакт за емоційної потреби дитини, чи педагог залучає дітей до вирішення проблем;
- підвищує значення середовища, в якому розвивається дитина: простору, взаємодії з однолітками та дорослими і організації дня дитини;
- досліджує взаємодію всіх учасників виховного процесу: дітей, батьків та персоналу дитячого садка;
- дає можливість вирівняти в якості комунальні та приватні заклади, створити єдиний стандарт дошкільної освіти та синхронізувати у своїй діяльності всі дитячі садки.

Які переваги?

Універсальність методики ECERS-3 в тому, що її можна застосовувати у групах дітей віком 3—5 років. Ця методика містить шкали, що дають змогу оцінити психолого-педагогічні, організаційні та матеріально-технічні умови, створені в закладі дошкільної освіти. Відтак визначити, чи відповідають вони потребам дітей, чи сприяють їхньому розвитку.

Головна перевага методики — експерти оцінюють не досягнення дітей, а освітнє середовище, яке їх оточує, характер взаємодії педагогів із дітьми та дітей між собою.

Також шкали ECERS-3 **дають змогу**:

- акцентувати увагу не на перевірці, а на дослідженні умов, створених для розвитку дитини;
- удосконалювати освітнє середовище відповідно до міжнародних стандартів;
- визначати сильні й слабкі сторони в освітньому процесі закладу дошкільної освіти;
- підвищувати професійну компетентність педагогів.

Переваги ECERS для дітей:

Оцінювання якості роботи дитячих садків допоможе створити якісне середовище для розвитку дошкільнят. Нове середовище має фокусуватись на потребах кожної дитини. За впровадження методики ECERS діти:

- створюють власні вироби та твори, а не відтворюють за зразком;
- самостійно оформлюють простір та формують свої естетичні вподобання;
- самостійно вирішують проблеми та беруть на себе відповідальність;
- експериментують і спостерігають за природними явищами;
- вигадують свої сценарії та грають у рольові ігри;
- роблять свій вибір та мають альтернативу;
- використовують багато підручних матеріалів;
- спілкуються, дискутують, запитують, ставлять під сумнів;
- читають і пишуть свої історії;
- задовольняють свої потреби, адже розклад побудований відповідно до них;
- будують власні межі та поважають межі інших;
- вчаться розпізнавати свої емоції та впоратись із ними.

Переваги ECERS для педагогів:

ECERS – це не контроль, а дослідження, завдяки якому управлінці та педагоги зможуть побачити прогалини, над якими потрібно працювати.

За методики ECERS вихователь:

- виконує роль наставника;
- спрямовує, підсилює, допомагає у формуванні особистості дитини;
- визначає індивідуальний підхід до кожної дитини;
- формує безпечне та сприятливе середовище для навчання та гри;
- навчає власним прикладом;
- демонструє взаємоповагу та спілкується з дітьми на рівних;
- створює доброзичливу атмосферу в групі;
- отримує гнучкість у проведенні програми: має право обирати формати, теми і час для занять.

Шкали оцінювання ECERS.

Методика ECERS-3 має 6 підшкाल. Всі вони поділені на частини, які називаються параметрами. Всього їх 35. В середині параметрів є ще тези, за якими любий педагог розуміє на що звернути увагу, що я повинен побачити, як факт зафіксувати і потім використати в підрахунок. Це індикатори якості. В кожному показнику їх різна кількість, а всього – 468.

Шкала ECERS-3 побудована так, що дає змогу оцінити освітнє середовище комплексно, зважаючи на такі виміри – підшкали методики:

1. Предметно-просторове середовище: доступність іграшок, просторість приміщення, безпека, наявність меблів для різних видів діяльності, наявність простору для усамітнення – тихого куточка.
2. Догляд та піклування за дітьми: чистота, атмосфера в групі, навички особистого догляду, увага до здоров'я в навчальній програмі, зображеннях, взаємодії вихователів із дітьми.
3. Мовлення та грамотність: вивчення нових слів, відповіді на розгорнуті запитання, наявність дискусій, книжкового куточка та використання книг під час програми.
4. Види пізнавальної діяльності: проведення навчальних занять, зокрема гри з кубиками та конструктором, науки та природознавства, математики та читання.
5. Взаємодія: велика та дрібна моторика, індивідуальне навчання, взаємодія дітей з вихователями та між собою, дисципліна.
6. Структурування програми: зміна занять та очікування на них, час на вільну гру.

Кожен із параметрів підшкाल оцінюють від 1 (незадовільно) до 7 (відмінно), відповідно до індикаторів.

Шкала побудована так, що експерт фіксує кожен із 468 індикаторів за принципом «так» чи «ні». Середній бал за підшкалою обчислюється відповідно до оцінок параметрів.

Під час спостереження експерти оцінюватимуть зміст освітнього середовища, як педагоги застосовують наявні матеріали для всебічного та гармонійного розвитку дітей, як стимулюють їх до діяльності тощо. Експерти братимуть до уваги не лише організовані форми роботи, а й діяльність дітей протягом дня, оскільки значну частину знань і вмінь дошкільники засвоюють під час ігор та повсякденних практик. Тож головними для експерта під час спостереження за освітнім процесом та його умовами будуть такі **акценти**:

- діяльність дітей, у якій вони беруть участь під керівництвом дорослих — чи отримують діти знання під час діяльності, чи сприяє вона розвитку дошкільників;

- взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу — як діти взаємодіють з однолітками, вихователями, іншими дорослими;
- середовище з організованим простором — чим наповнені осередки, чи устаткування дає змогу дітям бути самостійними й використовувати свій час продуктивно;
- умови праці — чи відповідає середовище, організоване для дітей, професійним потребам дорослих, які працюють із ними.

Детальніше розглянемо шкали.

Шкала «Простір ті меблювання»

Простір має забезпечувати різні можливості для всіх видів дитячої діяльності: у парах, великих і маленьких групах, а також індивідуально. Діти повинні мати змогу незалежно від будь-яких обставин діяти в ньому, мати доступ до іграшок та предметів, необхідних для тієї чи іншої активності.

У груповій кімнаті мають бути тихі та гамірні ігрові осередки, відокремлені один від одного не лише за допомогою меблів, а й завдяки достатній віддаленості у просторі.

Місця для усамітнення дітей зазвичай виділяють візуально або ж позначають спеціальними знаками. Не варто забувати про використання стін для презентацій дитячих малюнків і т.д.

Шкала «Повсякденні практики особистого догляду»

Персонал закладу забезпечує умови для дотримання гігієнічних норм: безперебійну роботу умивальників, унітазів, своєчасне й ретельне дезінфікування, регулярне очищення та санітарна обробка. Вихователі заохочують дітей самостійно виконувати гігієнічні процедури.

Шкала «Мовлення і грамотність»

У групі обов'язково має бути значна кількість друкованих видань (понад 35), відповідних вікові. Важливе також візуальне оформлення простору: позначення полиць відповідними малюнками та підписами, що вказують на їх призначення; зображення дітей, які демонструють різні емоції, літери з алфавіту з ілюстраціями, на яких зображено предмети, назва яких починається на відповідні літери.

Шкала «Види навчально-пізнавальної діяльності»

У групі мають бути чотири різновиди матеріалів для розвитку дрібної моторики:

- для конструювання (конструктори або інші матеріали з яких можна будувати);
- для образотворчості (фломастери, ножиці, олівці і т.д.);
- для сенсорного розвитку (мозаїка, намистинки, дошки з отворами);
- пазли (які складаються на підлозі, на столі).

А також повинні бути приклади матеріалів та видів діяльності, що сприяють прийняттю різноманітності: ляльки різних націй, відповідні книжкові ілюстрації, слухання національної музики різних культур, співання пісень рідними мовами дітей, що відрізняються від мови навчання.

Шкала «Взаємодія»

Показники цієї шкали дають змогу оцінити: як педагог наглядає за дітьми, коли їхня діяльність пов'язана з великою моторикою, аби убезпечити їх від травм і нещасних випадків, чи

перебуває він у таких місцях, звідки добре видно всю територію; чи вчасно припиняє потенційно небезпечні дії.

Майже весь час педагог має прихильно і виважено взаємодіяти з вихованцями: заохочувати (але не примушувати) їх брати участь у вправах, іграх; привчати розв'язувати конфлікти конструктивним способом; припиняти сварки та бійки, пояснюючи, у чому їх небезпечність, і шукаючи разом з дітьми цікаві та соціально прийнятні альтернативи.

Під час вільної гри дітей педагог спостерігає і проводить індивідуальну роботу з тими, хто цього потребує. Гра дітей у таких випадках стимулює і не переривається.

Значну увагу в приділяється взаємодії працівників закладу з вихованцями та взаємодії між дітьми.

Взаємодія з дорослими характеризується як позитивна, якщо вони підтримують і допомагають, заспокоюючи дітей, коли ті хвилюються, сердяться, бояться, ображаються чи засмучуються.

Важливо, щоб педагоги звертали увагу вихованців на приклади позитивної соціальної взаємодії однолітків (наприклад, хвалити дітей, які допомагають іншим, спільно працюють над створенням конструкцій із кубиків, діляться) Варто допомагати дітям уникати конфліктів. Показник «Дисципліна» відображає загальне дотримання дітьми встановлених правил поведінки в групі під ненав'язливим контролем з боку педагогів (неприпустимою є гнівна чи негативна реакція дорослих на неналежну поведінку дітей).

Шкала «Структурування програми»

Перехід від одного виду діяльності до іншого має відбуватися поступово чи індивідуально. Коли зміна діяльності здійснюється плавно та швидко, дітям майже не доводиться хекати, нічого не роблячи. Відповідно до вимог методики ECERS-3 тривалість очікування дітей під час переходу від одного виду діяльності до іншого не повинна перевищувати 3 хвилини.

Процес оцінювання роботи дитячого садка

Дослідження якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти здійснюватимуть сертифіковані експерти ECERS, які спостерігають за групою дітей від 3 до 5 років протягом 3 годин під час звичайного дня в дитячому садку. Експерт з оцінювання спостерігає за групою та взаємодією дітей, середовищем та безпекою простору, наявністю чи відсутністю ігор, іграшок та обладнання для всебічного розвитку дитини.

Зазвичай експерт спостерігатиме та фіксуватиме результати спостереження в першій половині дня – у період між 8:30 і 11:30 або з 9:00 до 12:00 під час звичайного дня в дитячому садку.

Педагогів та адміністрацію не залучають до опитування. Експерт фіксує те, що бачить. До початку спостереження з'ясовують програму та робочий навчальний план. Але є одне правило: експерти не спілкуються під час дослідження та встановлення оцінок. Експерт під час спостереження не взаємодіє з дітьми, а лише оцінюватиме освітній простір і як у ньому діють дошкільники. Йому заборонено втручатися в те, що відбуватиметься навколо, відволікати педагога запитаннями чи коментарями.

Сьогодні ми познайомимось як можна використати шкали в своїй діяльності.

Візьмемо для прикладу параметр 3. Називається він «Облаштування групового простору для ігор і навчання».

Як і всі параметри він має 4 стовпчики. Кожний із стовпчиків показує можливий рівень якості.

1 рівень – це «незадовільно», 2-й – «задовільно», 3-й – «добре» і 4-й – «відмінно».

Між ними є 7 цифр від 1 до 7. Шкала ECERS-3 будується за 7 бальною системою. Як ми бачимо, не всі цифри попадають під основні рівні.

Є основні бали: 1, 3, 5, 7. І є проміжні бали, які дозволяють більш об'єктивно виставити оцінку за той чи інший індикатор і потім в загальній сумі за параметри.

Окрім того, в картках оцінювання розробники передбачили місце для нотаток. Картки також містять схеми, запитання та інші допоміжні засоби, які дають змогу експерту коректно зафіксувати інформацію.

Звернімося до параметру 4, який має назву «Місця для усамітнення». Тут ми теж бачимо чотири стовпчики і у кожного з них є декілька індикаторів.

В першому стовпчику, де рівень «незадовільно» завжди індикатори ставляться в негативному формулюванні. Читаємо(1.1.)

І в цьому стовпчику нам важливо спостерігати ту ситуацію, яка в цьому індикаторі відображається. Якщо ми бачимо, то пишемо «Так», якщо не бачили підтвердження, то пишемо «Ні». Зверніть увагу, в кінці речення стоїть зірочка. Це означає, що потрібно перейти до сторінки з примітками.

У другому стовпчику є індикатор 3.1. Тут ми вже бачимо просте формулювання (читаємо) і знову ми повинні задати собі питання: «Чи бачимо ми підтвердження цього індикатора під час оцінки, чи не бачимо. Причому не можуть бути відповіді «не знаю», «мені здається». Якщо така ситуація виникає, то зверніть увагу, в кінці знову стоїть зірочка. Це саме час перейти до іншої сторінки, яка називається «Короткі примітки з поясненнями до Параметра №4».

Як здійснювати оцінювання

Оцінка 1 - слід поставити, якщо хоч один індикатор під цифрою 1 має відповідь «Так» – оцінка «незадовільно».

Оцінка 2 - усі індикатори під цифрою 1 мають відповідь «Ні» і принаймні половина індикаторів під цифрою 3 мають відповідь «Так».

Оцінка 3 - усі індикатори під цифрою 1 мають відповідь «Ні» і всі індикатори під цифрою 3 мають відповідь «Так» – оцінка «задовільно».

Оцінка 4 - усі індикатори під цифрою 3 і принаймні половина індикаторів під цифрою 5 мають відповідь «Так».

Оцінка 5 - усі індикатори під цифрою 5 мають відповідь «Так» – оцінка «добре».

Оцінка 6 - усі індикатори під цифрою 5 і принаймні половина індикаторів під цифрою 7 мають відповідь «Так».

Оцінка 7 - усі індикатори під цифрою 7 мають відповідь «Так» – оцінка «відмінно»

Під час спостереження було оцінено якість освітнього процесу за підшкалою «Простір і вмеблювання» за семи параметрами і виставлені оцінки. У сумі ми отримали 35 балів. Ділимо отримане число на 7, за кількістю параметрів.

Висновок: якість організації освітнього процесу за підшкалою «Простір і вмеблювання» має 5 балів, що відповідає рівню «добре».

Отже, підведемо підсумок. Під час оцінювання якості освітнього процесу:

- Оцінка здійснюється на підставі побаченого під час спостереження;
- Оцінюючи параметр завжди починають з цифри 1 «незадовільно», позначаючи кожен індикатор відповідно «Так» чи «Ні».

- Позначка «НЗ» - «не застосовується», може бути поставлена тільки для індикаторів або цілих параметрів, які мають позначку про таку можливість у тексті шкали або у бланку.

Результати дослідження – підстава для формування освітньої політики, спрямованої на підвищення якості дошкільної освіти, зокрема:

- оновлення змісту дошкільної освіти;
- оновлення методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- приєднання педагогів до світової професійної спільноти у сфері дошкільної освіти.

Орієнтуючись на індикатори якісного дошкільного освітнього середовища, педагогічні працівники та директори закладів дошкільної освіти можуть підвищити якість освітнього процесу.

Вихователь-методист може використовувати ідеї та інструменти ECERS-3, щоб розвивати професійну компетентність педагогів, зокрема вдосконалювати їхні вміння:

- оцінювати й корегувати свою професійну діяльність;
- обирати напрями професійного розвитку;
- організовувати середовище та діяльність дітей у ньому;
- вибудовувати конструктивну взаємодію з дітьми.

Наостанок зауважимо, що шкали ECERS-3 мають стати інструментом дослідження, а не контролю якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Отримані результати використовуватимуть як підґрунтя для реформування системи дошкільної освіти в Україні, а також щоб створити умови для повноцінного розвитку дитини як найвищої цінності суспільства.

Джерела:

1. Гармс Тельма, Річард М.Кліффорд, Деббі Краєр. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третє видання (ECERS 3)/пер. з англ. О.Тільна. Харків: Видво «Ранок», 202. 116 с.
2. Косенчук О.Г., Новик І.М. ECERS3: оцінюємо якість освітнього процесу по – новому. Вихователь методист дошкільного закладу. 2020. №12. С.49.
3. URL:<https://uied.org.ua/wpcontent/uploads/2020/10/dv102020kosenchuknovik.pdf>
4. Косенчук О.Г., Новик І.М. Досліджуємо якість освітнього процесу. Дошкільне виховання. 2020. №10. С.1013.
5. https://uied.org.ua/wpcontent/uploads/2021/02/vmdz_12_202049.pdf
6. Матеріали круглого столу «На шляху до якісного дошкільця»: упор. О.Г. Косенчук, Л.В.Куземко, О.А. Венгловська, І.М. Новик: УІРО, 2021. 35с. URL: https://uied.org.ua/wpcontent/uploads/2021/02/kruglijstil_nashlyahudoyakisnogodoshkilliya.pdf

Інформацію підготувала:

вихователь-методист ДНЗ№16 Тетяна БОНДАРЕНКО